

Wymagania edukacyjne. Klasa 5

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Uczeń						
I.	Poznajemy biologię					
1.	Czy biologia jest nauką?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia działy biologii 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody poznawania przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe przyrządy badawcze 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zagadnienia z zakresu poszczególnych działów biologii 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, do czego są wykorzystywane różne przyrządy badawcze
2.	Na czym polega metoda naukowa?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy doświadczenia dostrzega różnice między obserwacją a doświadczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> określa problem badawczy, formułuje hipotezy rozdziela próbę kontrolną i badawczą 	<ul style="list-style-type: none"> planuje, przeprowadza i dokumentuje obserwacje i proste doświadczenia biologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wyniki doświadczenia i obserwacji wyjaśnia różnicę między próbą badawczą a próbą kontrolną 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między obserwacją a doświadczeniem wyjaśnia różnicę między próbą badawczą a próbą kontrolną formułuje wnioski z przeprowadzonych obserwacji i doświadczeń
3.	Co można zaobserwować pod mikroskopem?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budowy mikroskopu optycznego 	<ul style="list-style-type: none"> wykonuje preparat mikroskopowy 	<ul style="list-style-type: none"> wykonuje obserwacje mikroskopowe 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wyniki obserwacji mikroskopowych i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę i wyjaśnia działanie mikroskopu
4.	Podsumowanie działu I	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3
II.	Organizacja i chemizm życia					
1.	Jakie są cechy organizmów?	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na hierarchię budowy jako cechę organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia poziomy hierarchii budowy organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynności życiowe organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynności życiowe organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega hierarchiczna budowa organizmów
3.	Jak są	<ul style="list-style-type: none"> wymienia, z jakich 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje komórki 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	zbudowane komórki?	elementów są zbudowane komórki bakteryjne, zwierzęce i roślinne	bakterii, zwierząt i roślin	w budowie komórek bakteryjnych, zwierzęcych i roślinnych <ul style="list-style-type: none"> przeprowadza obserwacje mikroskopowe i makroskopowe preparatów świeżych i trwałych 	w budowie komórek bakteryjnych, zwierzęcych i roślinnych	komórką bezjądrową jądrową <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje funkcje błony komórkowej, charakteryzuje funkcje ściany komórkowej charakteryzuje funkcje mitochondrium
4.	Na czym polega fotosynteza?	<ul style="list-style-type: none"> podaje definicję fotosyntezy wymienia sposoby odżywiania się organizmów samożywnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wpływające na intensywność procesu fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg procesu fotosyntezy wskazuje substraty i produkty procesu fotosyntezy planuje doświadczenie wykazujące wpływ wybranych czynników na intensywność procesu fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ czynników na intensywność procesu fotosyntezy rozpisuje słownie lub przy pomocy równania chemicznego przebieg procesu fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między wartością czynnika w środowisku a intensywnością procesu fotosyntezy przeprowadza doświadczenie wykazujące wpływ wybranych czynników na intensywność procesu fotosyntezy
5.	Na czym polega oddychanie?	<ul style="list-style-type: none"> podaje definicję oddychania komórkowego wymienia rodzaje oddychania komórkowego (oddychanie tlenowe, fermentacja) 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady organizmów przeprowadzających oddychanie tlenowe wskazuje przykłady organizmów przeprowadzających fermentację przedstawia miejsce w komórce, w którym 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg oddychania tlenowego opisuje przebieg fermentacji wskazuje substraty i produkty procesu oddychania tlenowego i fermentacji planuje doświadczenie wykazujące, że podczas 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między oddychaniem tlenowym a fermentacją 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza doświadczenie wykazujące, że podczas fermentacji drożdże wydzielają dwutlenek węgla

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
			zachodzi oddychanie tlenowe <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia miejsce w komórce, w którym zachodzi fermentacja 	fermentacji drożdże wydzielają dwutlenek węgla		
6.	Podsumowanie działu II	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5
III.	Klasyfikacja i systematyka. Wirusy. Bakterie. Protisty. Grzyby					
1.	Kto jest kim w świecie organizmów?	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia królestwa organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia nazwę gatunkową 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie gatunku i podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zasady podziału organizmów na jednostki systematyczne • przedstawia charakterystyczne cechy organizmów pozwalające przyporządkować je do jednego z odpowiednich królestw 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady podziału organizmów na jednostki systematyczne
2.	Dlaczego wirusy nie są zaliczane do świata organizmów?	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia choroby wywołane przez wirusy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia budowę wirusów • wymienia drogi rozprzestrzeniania się wirusów 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia drogi rozprzestrzeniania się wirusów • wymienia zasady profilaktyki chorób wywołanych przez wirusy 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy wirusów odróżniające je od organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy wirusów wspólne z organizmami • przedstawia zasady profilaktyki chorób wywołanych przez wirusy
3.	Co dziś wiemy o bakteriach?	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe cechy charakteryzujące bakterie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynności życiowe bakterii (rozmnażanie, odżywianie, oddychanie) 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia odżywianie samożywne i cudzożywne 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia czynności życiowe bakterii (rozmnażanie, odżywianie, oddychanie) 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia oddychanie tlenowe i beztlenowe • omawia tempo przyrostu liczby bakterii

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
5.	Czym charakteryzuje się królestwo grzybów?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do grzybów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia budowę grzybów wymienia przedstawicieli grzybów 	<ul style="list-style-type: none"> omawia budowę porostu wymienia czynności życiowe grzybów (rozmnażanie, odżywianie, oddychanie) 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnorodność budowy grzybów (jednokomórkowe, wielokomórkowe) wykazuje udział komórek glonu i grzyba w tworzeniu porostów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wybrane czynności życiowe grzybów (rozmnażanie, odżywianie, oddychanie) rozdziela sposoby odżywiania się w zależności od źródła pokarmu dla grzybów rozdziela oddychanie tlenowe i beztlenowe
6.	Gdzie możemy spotkać bakterie, protisty i grzyby?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia miejsca występowania bakterii i grzybów w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia bakterie i grzyby związane z organizmem człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia bakterie i grzyby w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia na jednym przykładzie bakterie/grzyby związane z organizmem człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia bakterie i grzyby związane z organizmem człowieka
7.	Jakie znaczenie mają bakterie, protisty i grzyby dla człowieka i środowiska?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady znaczenia bakterii i grzybów w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady znaczenia bakterii i grzybów dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia choroby bakteryjne (gruźlica, borelioza, tężec, salmonelloza) wymienia grzyby jadalne i trujące 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela pozytywne i negatywne znaczenie bakterii i grzybów w przyrodzie wymienia przykłady pozytywnego znaczenia bakterii i grzybów w przyrodzie wymienia przykłady negatywnego znaczenia bakterii i grzybów w przyrodzie rozdziela pozytywne i negatywne znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia pozytywne znaczenie bakterii i grzybów dla człowieka przedstawia negatywne znaczenie bakterii i grzybów dla człowieka przedstawia drogi rozprzestrzeniania się i zasady profilaktyki chorób wywoływanych przez bakterie rozpoznaje grzyby jadalne i trujące

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
					bakterii i grzybów dla człowieka	
8.	Podsumowanie działu III	• wszystkie wymagania 1-7	• wszystkie wymagania 1-7	• wszystkie wymagania 1-7	• wszystkie wymagania 1-7	• wszystkie wymagania 1-7
IV.	Tkanki i organy roślinne					
3.	Jakie znaczenie dla rośliny mają korzeń, łodyga i liście?	wymienia poszczególne organy roślin wskazuje formy morfologiczne roślin okrytonasiennych (rośliny zielne, krzewinki, krzewy, drzewa)	podaje co najmniej jedną funkcję korzenia, łodygi i liścia wskazuje na schemacie / rysunku / żywym okazie rośliny okrytonasiennej korzeń, łodygę oraz liść	określa funkcje korzenia, łodygi oraz liści	tworzy prosty schemat/ rysunek rośliny zielnej, krzewinki, krzewu, drzewa i wskazuje organy roślinne: korzeń, łodygę, liść, kwiat	wykazuje związek między budową organu a pełnioną przez niego funkcją
4.	Dlaczego roślina potrzebuje kwiatów, nasion i owoców?	wymienia elementy budowy kwiatu	wymienia funkcje kwiatu	wskazuje obecność nasion i owoców	rozpoznaje elementy budowy kwiatu wymienia sposoby rozprzestrzeniania się nasion	przedstawia funkcje elementów kwiatu w rozmnażaniu płciowym wskazuje znaczenie nasion dla roślin wymienia sposoby rozprzestrzeniania się nasion
5.	Podsumowanie działu IV	wszystkie wymagania 3-4	wszystkie wymagania 3-4	wszystkie wymagania 3-4	wszystkie wymagania 3-4	wszystkie wymagania 3-4
V.	Mchy. Paprotniki. Nagonasienne. Okrytonasienne					
1.	Po czym rozpoznać mchy i jakie mają one	• wymienia cechy mchów	• wymienia elementy ogólnej budowy zewnętrznej mchów	• wymienia i wskazuje przedstawicieli mchów	• rozpoznaje cechy budowy zewnętrznej mchów	• identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela mchów na podstawie obecności

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	znaczenie w przyrodzie?					charakterystycznych cech
2.	Czym charakteryzują się paprociowe, widłakowe, skrzypowe?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy paprociowych wymienia cechy ogólnej budowy zewnętrznej paprociowych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia i wskazuje przedstawicieli paprociowych (co najmniej paprotkę zwyczajną) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady znaczenia paprociowych, w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje cechy budowy zewnętrznej paprociowych identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela paprociowych na podstawie obecności charakterystycznych cech 	<ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie paprociowych, w przyrodzie
3.	Dlaczego rośliny nagonasiennne są ważne w przyrodzie i dla człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy roślin nagonasiennnych wymienia cechy ogólnej budowy zewnętrznej sosny 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przedstawicieli rodzimych nagonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady znaczenia nagonasiennnych w przyrodzie i gospodarce człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia i opisuje cechy budowy zewnętrznej sosny identyfikuje przedstawicieli rodzimych nagonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice w budowie zewnętrznej sosny w zależności od lokalizacji rośliny omawia znaczenie nagonasiennnych w przyrodzie i gospodarce człowieka
4.	Jakie miejsce zajmują rośliny okrytonasiennne w przyrodzie i życiu człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy roślin okrytonasiennnych wymienia cechy ogólnej budowy zewnętrznej roślin okrytonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia formy morfologiczne roślin okrytonasiennnych wymienia przedstawicieli rodzimych okrytonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady znaczenia okrytonasiennnych w przyrodzie i gospodarce człowieka podaje przykład wody, jako czynnika wpływającego na proces kiełkowania nasion roślin okrytonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia i opisuje cechy budowy zewnętrznej roślin okrytonasiennnych identyfikuje przedstawicieli rodzimych okrytonasiennnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia i charakteryzuje formy morfologiczne roślin okrytonasiennnych planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące wpływ wody na proces kiełkowania nasion roślin okrytonasiennnych omawia znaczenie okrytonasiennnych w przyrodzie i gospodarce

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
						człowieka
5.	Podsumowanie działu V	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4

Wymagania edukacyjne. Klasa 6

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną	na ocenę dobrą	na ocenę bardzo dobrą	na ocenę celującą
2	3	4	5	6
1. Współrzędne geograficzne				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie lub na globusie równik, południki 0° i 180° oraz półkule: południową, północną, wschodnią i zachodnią podaje symbole oznaczające kierunki geograficzne wyjaśnia, do czego służą współrzędne geograficzne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy południków i równoleżników podaje wartości południków i równoleżników w miarach kątowych wyjaśnia znaczenie terminów: <i>długość geograficzna</i>, <i>szerokość geograficzna</i> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rozciągłość południkowa</i>, <i>rozciągłość równoleżnikowa</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> odczytuje szerokość geograficzną i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i mapie odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematycznych punktów i obszarów na mapie świata i mapie Europy wyznacza współrzędne geograficzne na podstawie mapy drogowej oblicza rozciągłość południkową i rozciągłość równoleżnikową wybranych obszarów na Ziemi wyznacza współrzędne geograficzne punktu, w którym się znajduje, za pomocą aplikacji obsługującej mapy w smartfonie lub komputerze 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyznacza w terenie współrzędne geograficzne dowolnych punktów za pomocą mapy i odbiornika GPS
2. Ruchy Ziemi				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje ciał niebieskich znajdujących się w Układzie Słonecznym wymienia planety Układu Słonecznego w kolejności od znajdującej się najbliżej Słońca do tej, która jest 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gwiazda</i>, <i>planeta</i>, <i>planetoida</i>, <i>meteor</i>, <i>meteoryt</i>, <i>kometa</i> podaje różnicę między gwiazdą a planetą wymienia cechy ruchu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje rodzaje ciał niebieskich przedstawionych na ilustracji opisuje dzienną wędrówkę Słońca po niebie, posługując się ilustracją lub planszą omawia wędrówkę Słońca po 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę Układu Słonecznego wyjaśnia zależność między kątem padania promieni słonecznych a długością cienia gnomonu lub drzewa na podstawie ilustracji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między ruchem obrotowym Ziemi a takimi zjawiskami jak pozorna wędrówka Słońca po niebie, górowanie Słońca, występowanie dnia i nocy, dobowy rytm życia człowieka i przyrody, występowanie stref

<p>położona najdalej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega ruchobrotowy Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminu <i>górowanie Słońca</i> • określa czas trwania ruchuobrotowego • demonstruje ruch obrotowy Ziemi przy użyciu modeli • wyjaśnia, na czym polega ruchobiegowy Ziemi • demonstruje ruch obiegowy Ziemi przy użyciu modeli • wymienia daty rozpoczęciaastronomicznych pór roku • wskazuje na globusie i mapie strefyoświetlenia Ziemi 	<p>obrotowego Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia występowanie dnia i nocy jako głównego następstwa ruchu obrotowego • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi • wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje ich granice na mapie lub globusie 	<p>niebie w różnych porach roku na podstawie ilustracji</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg linii zmiany daty • przedstawia zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku na podstawie ilustracji • wymienia następstwa ruchu obiegowego Ziemi • wyjaśnia, na jakiej podstawie wyróżnia się strefy oświetlenia Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • określa różnicę między czasem strefowym a czasem słonecznym na kuli ziemskiej • wyjaśnia przyczyny występowania dnia polarnego i nocy polarnej • charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi z uwzględnieniem kąta padania promieni słonecznych, czasu trwania dnia i nocy oraz występowania pór roku 	<p>czasowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych • wykazuje związek między położeniem geograficznym obszaru a wysokością górowania Słońca • wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatów i krajobrazów na Ziemi
--	--	---	---	---

3. Środowisko przyrodnicze i ludność Europy

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Europy na mapie świata • wymienia nazwy większych mórz, zatok, cieśnin i wysp Europy i wskazuje je na mapie • wskazuje przebieg umownej granicy między Europą a Azją • wymienia elementy krajobrazu Islandii na podstawie fotografii • wymienia strefy klimatyczne w Europie na podstawie mapy klimatycznej • wskazuje na mapie obszary Europy o cechach klimatu morskiego i kontynentalnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg umownej granicy między Europą a Azją • wymienia czynniki decydujące o długości linii brzegowej Europy • wymienia największe krainy geograficzne Europy i wskazuje je na mapie • opisuje położenie geograficzne Islandii na podstawie mapy ogólno geograficznej • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wulkan, magma, erupcja, lawa, bazalt</i> • przedstawia kryterium wyróżniania stref klimatycznych • omawia cechy wybranych typów odmian klimatu Europy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje ukształtowanie powierzchni Europy na podstawie mapy ogólno geograficznej • opisuje położenie Islandii względem płyt litosfery na podstawie mapy geologicznej • wymienia przykłady obszarów występowania trzęsień ziemi i wybuchów wulkanów na świecie na podstawie mapy geologicznej • omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie klimatyczne Europy na podstawie map klimatycznych • podaje różnice między 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje ukształtowanie powierzchni wschodniej zachodniej oraz północnej południowej części Europy • wyjaśnia przyczyny występowania jezior na Islandii • omawia strefy klimatyczne w Europie i charakteryzuje roślinność na podstawie klimatogramów i fotografii • omawia wpływ prądów morskich na temperaturę powietrza w Europie • omawia wpływ ukształtowania powierzchni na klimat Europy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ działalności lodu na ukształtowanie północnej części Europy na podstawie mapy i dodatkowych źródeł informacji • wyjaśnia wpływ położenia granicy płyt litosfery na występowanie wulkanów i trzęsień ziemi na Islandii • wyjaśnia, dlaczego w Europie tej samej szerokości geograficznej występują różne typy i odmiany klimatu • podaje zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi na podstawie ilustracji oraz map klimatycznych
---	--	--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • podaje liczbę państw Europy • wskazuje na mapie polityczne największe i najmniejsze państwa Europy • wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności Europy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>gęstość zaludnienia</i> • wskazuje na mapie rozmieszczenia ludności obszary o dużej i małej gęstości zaludnienia • wymienia starzejące się kraje Europy • wskazuje Paryż i Londyn na mapie Europy 	<p>podstawie klimatogramów</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie politycznej Europy państwa powstałe na przełomie lat 80. i 90. XX w. • omawia rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy rozmieszczenia ludności • przedstawia liczbę ludności Europy na tle liczby ludności pozostałych kontynentów na podstawie wykresów • wymienia przyczyny migracji ludności • wymienia kraje imigracyjne i kraje emigracyjne w Europie • wymienia cechy krajobrazu wielkomiejskiego • wymienia i wskazuje na mapie największe miasta Europy i świata • porównuje miasta Europy z miastami świata na podstawie wykresów 	<p>stref klimatycznych, które znajdują się w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany liczby ludności Europy • analizuje strukturę wieku i płci ludności na podstawie piramid wieku i płci ludności w wybranych krajach Europy • przedstawia zalety i wady życia w wielkim mieście • omawia położenie i układ przestrzenny Londynu i Paryża na podstawie map 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje piramidy wieku i płci społeczeństw: młodego i starzejącego się • przedstawia korzyści i zagrożenia związane z migracjami ludności • porównuje Paryż i Londyn pod względem ich znaczenia na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych Europy • analizuje przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw Europy • opisuje działania, które można podjąć, aby zmniejszyć tempo starzenia się społeczeństwa Europy • omawia przyczyny nielegalnej migracji do Europy • ocenia skutki migracji ludności między państwami Europy oraz migracji ludności z innych kontynentów • ocenia rolę i funkcje Paryża i Londynu jako wielkich metropolii
---	--	--	--	--

4. Gospodarka Europy

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia zadania i funkcje rolnictwa • wyjaśnia znaczenie terminu <i>plony</i> • wymienia zadania i funkcje przemysłu • wymienia znane i cenione w świecie francuskie wyroby przemysłowe • podaje przykłady odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii na podstawie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki rozwoju przemysłu we Francji • podaje przykłady działów nowoczesnego przemysłu we Francji • wymienia czynniki wpływające na strukturę produkcji energii w Europie • podaje główne zalety i wady różnych typów elektrowni • omawia walory kulturowe Europy Południowej na 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym się charakteryzuje nowoczesny przemysł we Francji • omawia zmiany w wykorzystaniu źródeł energii w Europie w XXI i XXII w. na podstawie wykresu • omawia znaczenie turystyki w krajach Europy Południowej na podstawie wykresów dotyczących liczby turystów i wpływów z turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie nowoczesnych usług we Francji na podstawie diagramów przedstawiających strukturę zatrudnienia według sektorów oraz strukturę wytwarzania PKB we Francji • charakteryzuje usługi turystyczne i transportowe we Francji • przedstawia zalety i wady elektrowni jądrowych • omawia skutki wykorzystania 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę i znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług we Francji • analizuje wpływ warunków środowiska przyrodniczego w wybranych krajach Europy na wykorzystanie różnych źródeł energii
--	--	--	--	--

<p>schematu</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje typy elektrowni na podstawie fotografii • wymienia walory przyrodnicze Europy Południowej na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia atrakcje turystyczne w wybranych krajach Europy Południowej na podstawie mapy tematycznej i fotografii 	<p>podstawie fotografii</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy infrastruktury turystycznej na podstawie fotografii oraz tekstów źródłowych 		<p>różnych źródeł energii dla środowiska geograficznego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ rozwoju turystyki na infrastrukturę turystyczną oraz strukturę zatrudnienia w krajach Europy Południowej 	
--	---	--	---	--

5. Sąsiedzi Polski

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne działy przemysłowe Niemiec na podstawie diagramu kołowego • wskazuje na mapie Nadrenię Północną-Westfalię • wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Czech i Słowacji • wymienia atrakcje turystyczne w Czechach i na Słowacji • wymienia walory przyrodnicze Litwy i Białorusi • przedstawia główne atrakcje turystyczne Litwy i Białorusi • omawia położenie geograficzne Ukrainy na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia surowce mineralne Ukrainy na podstawie mapy gospodarczej • wskazuje na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie przemysłu niemieckiej gospodarcze • wymienia znane i cenione światu niemieckie wyroby przemysłowe • rozpoznaje obiekty z Listy światowego dziedzictwa UNESCO w Czechach i na Słowacji na ilustracjach • przedstawia atrakcje turystyczne Litwy i Białorusi na podstawie mapy tematycznej i fotografii • wymienia na podstawie mapy cechy środowiska przyrodniczego Ukrainy sprzyjające rozwojowi gospodarki • wskazuje na mapie obszary, nad którymi Ukraina utraciła kontrolę • podaje nazwy euroregionów na podstawie mapy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny zmian zapoczątkowanych w przemyśle Niemiec w latach 60. XX w. • analizuje strukturę zatrudnienia w przemyśle w Niemczech na podstawie diagramu kołowego • charakteryzuje środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia środowisko przyrodnicze Litwy i Białorusi na podstawie mapy ogólnogeograficznej • podaje czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną Litwy i Białorusi • podaje przyczyny zmniejszania się liczby ludności Ukrainy na podstawie wykresu i schematu • omawia cechy środowiska przyrodniczego Rosji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia główne kierunki zmian przemysłu w Nadrenii Północnej-Westfalii na podstawie mapy i fotografii • charakteryzuje nowoczesne przetwórstwo przemysłowe w Nadrenii Północnej-Westfalii na podstawie mapy • porównuje cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji • opisuje przykłady atrakcji turystycznych Czech i Słowacji na podstawie fotografii • porównuje walory przyrodnicze Litwy i Białorusi na podstawie mapy ogólnogeograficznej i fotografii • podaje przyczyny konfliktów w Ukrainie • opisuje stosunki Polski z sąsiadami na podstawie dodatkowych źródeł 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ sektora kreatywnego na gospodarkę w Nadrenii Północnej-Westfalii • udowadnia, że Niemcy są światową potęgą gospodarczą na podstawie danych statystycznych oraz map gospodarczych • udowadnia, że Czechy i Słowacja to kraje atrakcyjne pod względem turystycznym • analizuje konsekwencje gospodarcze konfliktów w Ukrainie • charakteryzuje atrakcje turystyczne Ukrainy na podstawie dodatkowych źródeł oraz fotografii • uzasadnia potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami Polski • przygotowuje pracę (np. album, plakat, prezentację multimedialną) na temat inicjatyw
---	---	---	--	--

największe krainy geograficzne Rosji • wymienia surowce mineralne Rosji • wskazuje na mapie sąsiadów Polski • wymienia przykłady współpracy Polski z sąsiednimi krajami		na podstawie mapy ogólnogeograficznej • charakteryzuje relacje Polski z Rosją na podstawie dodatkowych źródeł		zrealizowanych w najbliższym euroregionie na podstawie dodatkowych źródeł informacji
--	--	---	--	--

Wymagania edukacyjne. Klasa 7

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Uczeń						
I.	Hierarchiczna budowa organizmu. Skóra					
1.	Hierarchiczna budowa organizmu człowieka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia w sposób uporządkowany elementy hierarchicznej budowy organizmu człowieka wymienia tkanki zwierzęce wymienia układy narządów tworzące organizm człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje tkankę zwierzęcą na schemacie / według opisu 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy adaptacyjne tkanek do pełnienia określonych funkcji 	<ul style="list-style-type: none"> obserwuje pod mikroskopem i rozpoznaje tkankę zwierzęcą 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób układy narządów współpracują ze sobą w organizmie człowieka, podaje przykłady tych układów

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
2.	Budowa i funkcje skóry	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budowy skóry 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje skóry wskazuje na modelu lub schemacie elementy budowy skóry 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę i funkcje poszczególnych elementów skóry 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek budowy elementów skóry z pełnionymi przez nie funkcjami wyjaśnia, w jaki sposób gruczoły potowe regulują temperaturę ciała człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób naczynia krwionośne reagują na zimno i ciepło wyjaśnia, w jaki sposób naczynia krwionośne regulują temperaturę ciała człowieka
3.	Choroby i higiena skóry	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe choroby skóry (czerniak, grzybice skóry) wymienia zasady higieny skóry 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady profilaktyki chorób skóry uzasadnia konieczność wizyty u lekarza w przypadku zauważenia niepokojących zmian na skórze 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przykładowe choroby skóry (czerniak, grzybice skóry) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób ochronić się przed czerniakiem i grzybicą skóry 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między nadmierną ekspozycją na promieniowanie UV a ryzykiem wystąpienia choroby nowotworowej skóry
4.	Podsumowanie działu I	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3
II.	Układ ruchu					
1.	Układ ruchu. Budowa i funkcje szkieletu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia części układu ruchu, rozróżnia część czynną i część bierną 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze funkcje szkieletu wskazuje na modelu lub rysunku części 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnicę między częścią czynną a częścią bierną układu ruchu określa funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady części szkieletu i elementu, który ochrania 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między częścią szkieletu a pełnioną przez nie funkcją

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
			szkieletu człowieka	szkieletu kończyn z obręczami i szkieletu osiowego		
2.	Budowa i funkcje szkieletu osiowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje szkieletu osiowego podaje nazwy elementów szkieletu osiowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcje szkieletu osiowego wskazuje na modelu lub schemacie elementy wchodzące w skład szkieletu osiowego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową a funkcją szkieletu osiowego wymienia kości wchodzące w skład mózgowca i twarzoczaszki wymienia odcinki kręgosłupa 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje kręgi piersiowy i lędźwiowy charakteryzuje poszczególne odcinki kręgosłupa omawia budowę klatki piersiowej oraz przedstawia jej funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice w budowie między kręgiem piersiowym a kręgiem lędźwiowym opisuje sposób łączenia się kości mózgowca oraz wykazuje związek z pełnioną przez nie funkcją
3.	Szkielet kończyn i ich obręczy	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy obręczy podaje funkcje szkieletu obręczy i kończyn 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje połączenie kończyny ze szkieletem osiowym wskazuje na modelu lub schemacie elementy szkieletu kończyn i ich obręczy podaje nazwy elementów szkieletu kończyn oraz obręczy 	<ul style="list-style-type: none"> tworzy model szkieletu ze schematów / modeli poszczególnych kości 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową kości kończyny górnej a jej funkcją 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje wybrane modele kości i klasyfikuje je do odpowiedniego szkieletu kończyny

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
4.	Budowa kości	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę zewnętrzną i budowę wewnętrzną kości określa funkcje kości 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela rodzaje kości 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na schemacie / planszy lub modelu różne rodzaje kości 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje tkanki chrzęstnej i tkanki kostnej, a także ich znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania kości 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między właściwościami fizycznymi kości a ich funkcjami
5.	Praca mięśni szkieletowych	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy elementów budujących mięsień szkieletowy 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy mięśnia szkieletowego na schemacie lub modelu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje pracę mięśni szkieletowych z uwzględnieniem skurczu i rozkurczu wykazuje znaczenie stawu dla wykonywania ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia współdziałanie układu szkieletowego i układu mięśniowego, czyli mięśni, ścięgien, kości i stawów, w wykonywaniu ruchów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia mechanizm antagonistycznej pracy mięśni na przykładzie kończyny górnej
6.	Choroby i higiena układu ruchu	<ul style="list-style-type: none"> określa, czy aktywność fizyczna wpływa na prawidłowy rozwój układu ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady profilaktyki skrzywień kręgosłupa 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady aktywności fizycznej, wpływające na prawidłowy rozwój układu ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wpływ aktywności fizycznej na prawidłową budowę i funkcjonowanie układu ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę racjonalnej aktywności ruchowej w zachowaniu zdrowia i sprawności fizycznej przez całe życie
7.	Podsumowanie działu II	wszystkie wymagania 1-6	wszystkie wymagania 1-6	wszystkie wymagania 1-6	wszystkie wymagania 1-6	wszystkie wymagania 1-6

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
III.	Układ pokarmowy					
1.	Składniki pokarmowe: białka, cukry, tłuszcze	<ul style="list-style-type: none"> wymienia składniki odżywcze podaje źródła pokarmowe białek, cukrów i tłuszczów 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje znaczenia białek, cukrów i tłuszczów dla prawidłowego funkcjonowania organizmu różnicuje źródła białek oraz źródeł tłuszczów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenia białek, cukrów i tłuszczów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wpływ białek, cukrów i tłuszczów na prawidłowe funkcjonowanie organizmu przedstawia wnioski z doświadczenia badającego obecność skrobi w wybranych produktach spożywczych* <p>*Rekomendacja w „Warunkach i sposobie realizacji PP” – ale usunięte z treści nauczania PP</p>	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między spożywaniem owoców i warzyw z odpowiednią ilością błonnika pokarmowego a zdrowiem przeprowadza doświadczenie badające obecność skrobi w wybranych produktach spożywczych* <p>*Rekomendacja w „Warunkach i sposobie realizacji PP” – ale usunięte z treści nauczania PP</p>
2.	Sole mineralne, witaminy i woda	<ul style="list-style-type: none"> podaje źródła pokarmowe soli mineralnych (magnezu, wapnia, żelaza) wymienia źródła pokarmowe witamin (A, 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje znaczenia witamin (A, D, K, C, B₆ i B₁₂) i soli mineralnych (magnezu, wapnia, żelaza) dla 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenia wybranych witamin i soli mineralnych dla prawidłowego funkcjonowania organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> określa potrzebę suplementacji witaminowej w uzasadnionych przypadkach 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność między spożywanymi produktami a niedoborem soli mineralnych oraz witamin w organizmie

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
		D, K, C, B ₆ i B ₁₂)	<p>prawidłowego funkcjonowania organizmu</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje wody w organizmie 			
3.	Budowa układu pokarmowego	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy budowy układu pokarmowego na schemacie / modelu / według opisu wskazuje rodzaje zębów 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budowy układu pokarmowego określa znaczenie zębów w obróbce pokarmu wskazuje funkcje poszczególnych elementów układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia funkcje poszczególnych elementów układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ budowy jelita cienkiego na proces wchłaniania pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek budowy narządu układu pokarmowego z pełnioną przez niego funkcją
4.	Trawienie pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje miejsca trawienia pokarmu podaje miejsce wchłaniania białek, cukrów i tłuszczów 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rolę gruczołów trawiennych w procesie trawienia pokarmu wyjaśnia pojęcie trawienia pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje miejsca trawienia białek wskazuje miejsca trawienia cukrów wskazuje miejsca trawienia tłuszczów 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek budowy narządów układu pokarmowego uczestniczących w trawieniu z procesem trawienia jako pełnioną przez nie funkcją 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje działanie żółci i proces emulgacji tłuszczów omawia wpływ enzymów śliny na trawienie cukrów złożonych

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
5.	Choroby i higiena układu pokarmowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady prawidłowego odżywiania się wymienia wpływ czynników (płeć, wiek, aktywność fizyczna, stan zdrowia, rodzaj wykonywanej pracy) na potrzebną ilość spożywanego pokarmu podaje zasady profilaktyki wybranych chorób układu pokarmowego (próchnica, rak jelita grubego, WZW typu A, B, C) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zasady higieny układu pokarmowego wymienia zaburzenia związane z obniżeniem masy ciała wymienia objawy wybranych chorób układu pokarmowego (próchnicy, raka jelita grubego, WZW typu A, B, C) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zasady dobierania produktów pokarmowych z uwzględnieniem talerza zdrowego żywienia lub piramidy zdrowego żywienia i stylu życia przedstawia rolę błonnika pokarmowego w prawidłowym funkcjonowaniu układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia konsekwencje niewłaściwego odżywiania się omawia zaburzenia związane z obniżeniem masy ciała 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposoby uniknięcia chorób układu pokarmowego omawia skutki niezdrowego stylu życia
6.	Podsumowanie działu III	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5	wszystkie wymagania 1-5
IV.	Układ oddechowy					
1.	Budowa i funkcje układu	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy budowy układu oddechowego na 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budowy układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcje poszczególnych elementów układu 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę nagłośni omawia budowę płuc 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek między budową a funkcją poszczególnych narządów układu oddechowego

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	oddechowego	schemacie / modelu / według opisu	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje funkcje poszczególnych elementów układu oddechowego omawia proces wydawania dźwięku 	oddechowego		
2.	Funkcja tlenu w organizmie	<ul style="list-style-type: none"> podaje definicję wymiany gazowej podaje definicję oddychania komórkowego wskazuje miejsca wymiany gazowej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia mechanizm wentylacji płuc wymienia substraty i produkty oddychania komórkowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje proces wentylacji płuc wskazuje miejsce oddychania komórkowego podaje różnice między oddychaniem a wymianą gazową 	<ul style="list-style-type: none"> wyciąga wnioski na podstawie doświadczenia badającego obecność dwutlenku węgla oraz pary wodnej w wydychanym powietrzu omawia proces oddychania komórkowego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między składem powietrza wdychanego a powietrza wydychanego planuje i przeprowadza doświadczenie badające obecność dwutlenku węgla oraz pary wodnej w wydychanym powietrzu przeprowadza i omawia doświadczenie badające wpływ wysiłku fizycznego na częstość oddechu* <p>*Rekomendacja w „Warunkach i sposobie realizacji PP” – ale usunięte z treści nauczania PP</p>
3.	Choroby i higiena układu oddechowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady higieny układu oddechowego podaje przykłady chorób układu oddechowego (rak płuca, angina, gruźlica) wyjaśnia pojęcie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje palenie czynne i palenie bierne wymienia negatywne skutki palenia papierosów oraz zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ palenia papierosów oraz zanieczyszczeń powietrza na układ oddechowy wymienia czynniki wywołujące raka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wybrane choroby układu oddechowego (rak płuca, angina, gruźlica) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia sposoby uniknięcia chorób układu oddechowego

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
		profilaktyka	powietrza	płuca, anginę, gruźlicę		
4.	Podsumowanie działu IV	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3	wszystkie wymagania 1-3
V.	Układ krążenia i odporność					
1.	Skład i funkcje krwi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne składniki krwi (elementy morfotyczne, osocze) wymienia grupy krwi w układzie ABO oraz Rh wyjaśnia pojęcie transfuzji krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje funkcje poszczególnych elementów krwi wyjaśnia pojęcie antygen na podstawie tabeli wskazuje uniwersalnego dawcę i uniwersalnego biorcę krwi 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcje poszczególnych składników krwi wyjaśnia proces aglutynacji omawia zależność między dawcą a biorcą krwi względem czynnika Rh opisuje proces transfuzji krwi 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zależność między dawcą a biorcą krwi w układzie ABO podaje konsekwencje nieprawidłowej transfuzji krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową erytrocytu a pełnioną przez niego funkcją na podstawie antygenów na erytrocytach oraz obecności przeciwciał w osoczu przedstawia uniwersalnego dawcę i uniwersalnego biorcę
2.	Budowa układu krwionośnego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy układu krwionośnego wymienia rodzaje naczyń krwionośnych przedstawia funkcje układu krwionośnego 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na schemacie / według opisu naczynia krwionośne 	<ul style="list-style-type: none"> omawia funkcje poszczególnych elementów układu krwionośnego 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę zastawek w naczyniach krwionośnych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice w budowie naczyń krwionośnych

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
3.	Budowa i działanie serca	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje serce i określa jego położenie w ciele człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budowy serca (przedsionki i komory serca) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy zastawek serca i wyjaśnia ich działanie opisuje kierunek przepływu krwi przez serce określa wpływ różnych czynników na pracę serca 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia funkcje przedsionków, komór, żył i tętnic opisuje elementy budowy serca: przedsionki, komory, zastawki, naczynia wieńcowe, z uwzględnieniem ich roli 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia badania wykonywane w diagnostyce chorób serca podaje właściwości tkanki mięśniowej budującej serce określa etapy pracy serca
4.	Przepływ krwi przez ciało człowieka	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na schemacie drogę krwi w ciele człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje miejsca wymiany gazowej podczas krążenia krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia powiązanie układu oddechowego z układem krwionośnym 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wymianę gazową w obiegu krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest puls i ciśnienie krwi, z przedstawieniem sposobu ich badania w praktyce planuje i przeprowadza doświadczenia związane z pomiarem tętna i ciśnienia krwi* *Rekomendacja w „Warunkach i sposobie realizacji PP” – ale usunięte z treści nauczania PP wyjaśnia związek pracy serca ze zmianą tętna i ciśnienia krwi
5.	Choroby i higiena układu krwionośnego	<ul style="list-style-type: none"> określa, że dieta i aktywność fizyczna mają wpływ na układ krwionośny 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady profilaktyki chorób układu krążenia (miażdżyca, 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby profilaktyki wybranych chorób układu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady właściwej i niewłaściwej diety, wpływającej na 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego okresowe wykonywanie badań kontrolnych jest ważne dla naszego zdrowia określa przyczyny nadciśnienia tętniczego

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	o		nadciśnienie tętnicze, zawał serca)	krążenia(miażdżycy, nadciśnienie tętnicze, zawał serca) <ul style="list-style-type: none"> • podaje wartości prawidłowego ciśnienia krwi • przedstawia znaczenie aktywności fizycznej i prawidłowej diety we właściwym funkcjonowaniu układu krwionośnego • wskazuje czynniki zwiększające i zmniejszające ryzyko zachorowania na choroby układu krwionośnego 	zdrowie i choroby układu krążenia <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia zależność między pracą serca a wysiłkiem fizycznym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jak dochodzi do zawału serca i udaru mózgu • uzasadnia konieczność okresowego wykonywania podstawowych badań kontrolnych krwi, pomiaru tętna i ciśnienia krwi • uzasadnia związek między właściwym odżywianiem się, aktywnością fizyczną a zmniejszonym ryzykiem rozwoju chorób układu krwionośnego
6.	Budowa i działanie układu limfatycznego o	<ul style="list-style-type: none"> • określa, czym są węzły chłonne 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na schemacie węzły chłonne • wymienia funkcje układu limfatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • określa funkcje węzłów chłonnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę węzłów chłonnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na powiązanie między lokalizacją węzłów chłonnych a ich funkcją
7.	Działanie	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to jest 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia odporność 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje działanie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia naturalne mechanizmy

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	układu odpornościowego	odporność organizmu	odporności wrodzonej i nabytej	wrodzoną i nabytą	szczepionki ● podaje przykłady szczepień obowiązkowych i nieobowiązkowych oraz ocenia ich znaczenie	odporności nabytej biernej i czynnej ● uzasadnia konieczność stosowania obowiązkowych szczepień
8.	Zaburzenia pracy układu odpornościowego	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia pojęcie transplantacja ● wymienia alergię jako zaburzenie pracy układu odpornościowego 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia znaczenie przeszczepów narządów w sytuacji ratowania życia ludzkiego ● wyjaśnia pojęcie alergii oraz tłumaczy reakcję układu odpornościowego na alergen 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa, czym jest AIDS i wyjaśnia wpływ tej choroby na układ odpornościowy ● wyjaśnia, na czym polega transplantacja 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady mechanizmów odporności skierowanej przeciwko konkretnemu antygenowi oraz przykłady mechanizmów, które działają ogólnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polega zgodność tkankowa organizmu ● uzasadnia potrzebę pozyskiwania narządów do transplantacji oraz deklaracji zgody na pobranie narządów po śmierci ● wyjaśnia, dlaczego niektóre przeszczepy są odrzucane przez organizm biorcy
9.	Podsumowanie działu V	wszystkie wymagania 1-8	wszystkie wymagania 1-8	wszystkie wymagania 1-8	wszystkie wymagania 1-8	wszystkie wymagania 1-8
VI.	Układ moczowy					
1.	Budowa i funkcje	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia istotę procesu wydalania 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje na schemacie elementy 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia funkcje poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, czym jest nefron 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia budowę nerki ● wskazuje na schemacie elementy budowy

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	układu moczowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia substancje, które są wydalane z organizmu (mocznik, dwutlenek węgla, woda) wymienia narządy biorące udział w wydalaniu 	<p>układu moczowego</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje układu moczowego 	<p>elementów układu moczowego</p>		<p>anatomicznej nerki w przekroju podłużnym</p>
2.	Choroby i higiena układu moczowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe choroby układu moczowego (zakażenia dróg moczowych, kamica nerkowa) wymienia zasady higieny układu moczowego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady profilaktyki chorób układu moczowego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane choroby układu moczowego (zakażenia dróg moczowych, kamica nerkowa) przedstawia znaczenie badania moczu w diagnostyce zakażeń układu moczowego, kamicy nerkowej i cukrzycy 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skład i parametry moczu na podstawie wyników przykładowych badań moczu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób pokarmy z wysoką zawartością soli wpływają na funkcjonowanie układu moczowego
3.	Podsumowanie działu VI	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2
VII.	Układ nerwowy					

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
1.	Budowa i podział układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia części budujące układ nerwowy wymienia funkcje układu nerwowego 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na rysunku lub modelu elementy układu nerwowego rozpoznaje na podstawie opisu, schematu / rysunku lub pod mikroskopem tkankę nerwową 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę układu nerwowego omawia różnice między ośrodkowym układem nerwowym a obwodowym układem nerwowym 	<ul style="list-style-type: none"> omawia budowę i funkcję elementów komórki nerwowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób przepływa impuls nerwowy przez komórki nerwowe
2.	Działanie ośrodkowego układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budujące ośrodkowy układ nerwowy wymienia elementy mózgowia wymienia funkcje ośrodkowego układu nerwowego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje mózgu wymienia funkcje mózdzku wymienia funkcje pnia mózgu wymienia funkcje rdzenia kręgowego wskazuje elementy budowy ośrodkowego układu nerwowego na modelu lub rysunku 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę i funkcje mózgowia 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia płaty kory mózgowej wskazuje na schemacie lub modelu płaty kory mózgowej omawia funkcje płatów kory mózgowej 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego procesy oddychania, trawienia, pracy serca są koordynowane niezależnie od woli człowieka opisuje budowę rdzenia kręgowego
3.	Funkcjonowanie obwodowego układu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budujące obwodowy układ nerwowy wymienia funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na rysunku lub modelu elementy obwodowego układu nerwowego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady odruchów warunkowych i bezwarunkowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje działanie tuku odruchowego wyjaśnia, na czym polega współdziałanie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje doświadczenie dotyczące mechanizmu działania odruchu kolanowego i formułuje wniosek z niego

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	nerwowego	obwodowego układu nerwowego ● wymienia rodzaje odruchów	● wymienia elementy łuku odruchowego ● wykonuje doświadczenie i obserwuje mechanizm działania odruchu kolanowego		ośrodkowego układu nerwowego i obwodowego układu nerwowego	
4.	Choroby i higiena układu nerwowego	● wymienia skutki stresu długotrwałego ● wyjaśnia, czym jest uzależnienie ● wymienia substancje psychoaktywne	● wymienia sposoby radzenia sobie ze stresem ● wymienia skutki niedoboru snu ● wymienia zasady zdrowego zasypiania	● analizuje wpływ stresu na organizm ● wyjaśnia, jakie jest znaczenie snu dla prawidłowego funkcjonowania układu nerwowego	● wyjaśnia negatywny wpływ substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, środków dopingujących, nikotyny i e-papierosów, dopalaczy) na funkcjonowanie układu nerwowego	● wyjaśnia negatywny wpływ nadużywania kofeiny i niektórych leków na funkcjonowanie układu nerwowego
5.	Podsumowanie działań VII	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4
VIII.	Narządy zmysłów					
1.	Zmysły i ich	● wskazuje	● wyjaśnia, co to są	● planuje	● wyróżnia rodzaje	● interpretuje wyniki doświadczeń

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	narządy. Smak, węch, dotyk	umieszczenie receptorów zmysłu smaku, węchu i dotyku	zmysły, receptory ● uzasadnia znaczenie ostrzegawczej roli zmysłów	i przeprowadza doświadczenie sprawdzające gęstość rozmieszczenia receptorów w skórze różnych części ciała ●	zmysłów z określeniem ich roli w życiu człowieka ●	badających wrażliwość wybranych komórek zmysłowych ● wyjaśnia rolę narządów zmysłów w odbieraniu bodźców z otoczenia ● wyjaśnia zagrożenia wynikające ze zjawiska adaptacji węchu
2.	Powstawanie obrazu w oku	● rozpoznaje elementy budowy oka	● przedstawia funkcje elementów budowy oka	● wyjaśnia, jak powstaje obraz w oku ●	● analizuje budowę oka i rolę jego części w procesie widzenia	● wyjaśnia, w jaki sposób obraz obiektu powstaje na siatkówce oka oraz jego interpretację w mózgu ● przeprowadza obserwację wykazującą obecność tarczy nerwu wzrokowego* *Rekomendacja w „Warunkach i sposobie realizacji PP” – ale usunięte z treści nauczania PP
3.	Działanie narządu słuchu i równowagi	● rozpoznaje elementy budowy ucha	● omawia funkcje ucha ● uzasadnia konieczność higieny narządu słuchu	● przedstawia funkcje elementów ucha w odbieraniu bodźców dźwiękowych	● określa przebieg fali dźwiękowej w uchu i powstawanie wrażeń słuchowych ● analizuje budowę oraz rolę ucha wewnętrznego jako narządu słuchu i równowagi	● wykazuje związek budowy ucha z pełnioną funkcją

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
4.	Choroby i higiena oka oraz ucha	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wady wzroku (krótkowzroczność, dalekowzroczność) definiuje, czym jest hałas 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zasady higieny narządu wzroku wymienia dźwięki szkodliwe dla uszu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny powstawania wad wzroku (krótkowzroczność, dalekowzroczność) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia sposoby korygowania wad wzroku (krótkowzroczność, dalekowzroczność) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ hałasu na zdrowie człowieka
5.	Podsumowanie działu VIII	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4
IX.	Układ hormonalny					
1.	Budowa i funkcjonowanie układu hormonalnego	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest gruczoł dokrewny, hormon 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia gruczoły dokrewne (przysadka mózgowa, tarczyca, trzustka, nadnercza, jądra i jajniki) i wskazuje ich lokalizację w organizmie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie hormonów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę hormonów jako chemicznych przekaźników 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy wspólne oraz różnice między układem nerwowym a układem hormonalnym
2.	Rola wybranych gruczołów układu hormonalnego	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia ogólnie rolę gruczołów dokrewnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy hormonów i podaje, przez które gruczoły dokrewne są wydzielane 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę wybranych gruczołów dokrewnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia hormony płciowe i określa ich znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia antagonizm działania insuliny i glukagonu w regulacji stężenia glukozy we krwi

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
	o					
3.	Zaburzenia pracy układu hormonalnego	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady negatywnych skutków działania hormonów (nadmiar i niedobór hormonów) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady chorób związanych z nieprawidłowym działaniem gruczołów dokrewnych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykład badań kontrolnych sprawdzających działanie układu hormonalnego 	<ul style="list-style-type: none"> określa skutki nieprawidłowego wydzielania hormonów przez gruczoły dokrewne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na wybranym przykładzie negatywne skutki nieprawidłowego działania gruczołu dokrewnego
4.	Podsumowanie działu IX	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4	wszystkie wymagania 1-4
X.	Układ rozrodczy					
1.	Męski układ rozrodczy	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest rozmnażanie płciowe określa rolę męskiego układu rozrodczego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia narządy męskiego układu rozrodczego i wskazuje ich lokalizację na schemacie 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela i wskazuje na schemacie zewnętrzne i wewnętrzne męskie narządy płciowe 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę męskich zewnętrznych i wewnętrznych narządów płciowych 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie męskiej komórki rozrodczej w procesie zapłodnienia
2.	Żeński układ rozrodczy	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę żeńskiego układu rozrodczego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia narządy żeńskiego układu rozrodczego i wskazuje ich lokalizację na 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela i wskazuje na schemacie zewnętrzne i wewnętrzne żeńskie narządy płciowe 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę żeńskich zewnętrznych i wewnętrznych narządów płciowych 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie żeńskiej komórki rozrodczej w procesie zapłodnienia

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
			<ul style="list-style-type: none"> • schemacie 			
3.	Cykl miesięczkowy	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy cyklu miesięczkowego kobiety 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia hormony związane z cyklem miesięczkowym 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje etapy cyklu miesięczkowego kobiety 	<ul style="list-style-type: none"> • określa funkcję hormonów związanych z cyklem miesięczkowym • określa rolę cyklu miesięczkowego kobiety i wskazuje dni płodne na podstawie schematycznego cyklu miesięczkowego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konsekwencje zapłodnienia, jak i jego braku dla przebiegu cyklu miesięczkowego
4.	Choroby i higiena układu rozrodczego	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie choroby przenoszone drogą płciową 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe zasady higieny układu rozrodczego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe zasady profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podstawowe zasady higieny układu rozrodczego • przedstawia podstawowe zasady profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność wykonywania badań kontrolnych jako skutecznej formy profilaktyki raka piersi, szyjki macicy czy prostaty
5.	Rozwój od poczęcia do narodzin	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: zygota, zarodek i płód • definiuje pojęcie zapłodnienie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy rozwoju przedurodzeniowego człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie i przebieg zapłodnienia • rozróżnia pojęcia: 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje etapy rozwoju przedurodzeniowego człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rozwój zarodkowy i rozwój płodowy • określa znaczenie błon płodowych, łożyska oraz pępowiny dla rozwoju człowieka

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
			<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wpływające negatywnie na ciążę 	zygota, zarodek i ploid		<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy porodu
6.	Od narodzin do starości	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie dojrzewania człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy rozwoju człowieka od narodzin do śmierci 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia dojrzewanie jako etap rozwoju człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje etapy rozwoju człowieka od narodzin do śmierci 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy fizycznego, psychicznego i społecznego dojrzewania człowieka
7.	Podsumowanie działu X	wszystkie wymagania 1-7	wszystkie wymagania 1-7	wszystkie wymagania 1-7	wszystkie wymagania 1-7	wszystkie wymagania 1-7
XI.	Homeostaza					
1.	Organizm jako całość	<ul style="list-style-type: none"> określa, czy można bez wyraźnej potrzeby przyjmować leki ogólnodostępne i suplementy 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie współdziałania narządów i układów narządów w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje informacje dołączane do leków 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego nie należy bez wyraźnej potrzeby przyjmować leków ogólnodostępnych i suplementów 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że antybiotyki i inne leki należy stosować zgodnie z zaleceniem lekarza (dawka, godziny przyjmowania leku i długość kuracji) omawia zjawisko antybiotykooporności
2.	Parametry życiowe zdrowego człowieka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia układ narządów, który kontroluje utrzymanie równowagi wewnętrznej organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia reakcje organizmu związane z niską temperaturą ciała wymienia reakcję 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rolę układu nerwowego w utrzymaniu homeostazy 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje współdziałanie poszczególnych układów narządów w utrzymaniu ilości 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje współdziałanie poszczególnych układów narządów w utrzymaniu wybranych parametrów środowiska wewnętrznego na określonym poziomie (temperatura, poziom glukozy we krwi,

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
			<p>organizmu związane z za wysoką temperaturą ciała</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia reakcje organizmu związane z niedoborem wody wymienia reakcje organizmu związane z nadmiarem wody wymienia reakcje organizmu na za niskie stężenie glukozy we krwi wymienia reakcje organizmu na za wysokie stężenie glukozy we krwi 		<p>wody w organizmie na określonym poziomie</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje współdziałanie poszczególnych układów narządów w utrzymaniu poziomu glukozy we krwi na określonym poziomie analizuje współdziałanie poszczególnych układów narządów w utrzymaniu temperatury ciała na określonym poziomie 	ilość wody w organizmie)
3.	Podsumowanie działu XI	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2	wszystkie wymagania 1-2

Nr	Temat	Wymagania
----	-------	-----------

Wymagania edukacyjne. Klasa 8

		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Uczeń:						
I.	Podstawy dziedziczenia					
1.	Rola DNA w dziedziczeniu cech	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje materiał genetyczny, jako nośnik informacji genetycznej - wymienia wybrane cechy dziedziczne człowieka - podaje nazwę nauki zajmującej się dziedziczeniem cech i zmiennością organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje jądro komórkowe, jako miejsce przechowywania DNA w komórce człowieka - wymienia wybrane cechy nabyte człowieka - wymienia wybrane dziedziny nauki, w których wykorzystywana jest wiedza genetyczna 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między cechami dziedzicznymi a nabytymi - opisuje cechy gatunkowe człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje rolę DNA, jaką odgrywa w procesie dziedziczenia cech - przedstawia wybrane cechy indywidualne człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje zmienność organizmów jako zmiany w DNA oraz wpływ środowiska - omawia sposoby wykorzystania wiedzy genetycznej w różnych dziedzinach nauki
2.	Budowa materiału genetycznego	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na schemacie / rysunku nukleotyd, podwójną helisę, chromosom - podaje nukleotyd jako jednostkę budującą DNA - przedstawia definicję chromosomu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia elementy wchodzące w skład nukleotydu - podaje definicję genu - wymienia nazwy zasad azotowych DNA - podaje liczbę chromosomów 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje schemat nukleotydu i podaje nazwy elementów wchodzących w jego skład - wskazuje na schemacie / rysunku chromosomu centromer i 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę DNA - omawia budowę chromosomu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, skąd pochodzą chromosomy w komórce ciała człowieka

			znajdujących się w komórce ciała człowieka	ramiona chromosomu		
3.	Mechanizm kopiowania DNA	<ul style="list-style-type: none"> - podaje definicję reguły komplementarności - podaje definicję procesu replikacji 	<ul style="list-style-type: none"> - na schemacie / rysunku przedstawia regułę komplementarności - opisuje budowę chromosomu po zajściu procesu replikacji 	- omawia proces replikacji	- wyjaśnia znaczenie reguły komplementarności i jej wpływ na prawidłowość procesu replikacji	- opisuje proces replikacji na stworzonym przez siebie schemacie
4.	Znaczenie podziałów komórkowych	<ul style="list-style-type: none"> - podaje biologiczne znaczenia mitozy - podaje biologiczne znaczenia mejozy - przedstawia schematyczny przebieg powstawania choroby nowotworowej 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia komórki na podstawie ilości materiału genetycznego (komórki diploidalne, komórki haploidalne) - podaje wpływ mejozy na zmienność genetyczną 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje znaczenia mitozy - opisuje znaczenia mejozy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia wpływ mitozy i mejozy na rozwój człowieka - przedstawia efekt końcowy mitozy i mejozy (liczba powstałych komórek oraz zawartość materiału genetycznego w komórkach) 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje różnice między mitozą a mejozą - opisuje przebieg rekombinacji genetycznej mającej wpływ na zmienność genetyczną
5.	Podsumowanie działu I	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu
II.	Dziedziczenie cech					

6.	Dziedziczenie podstawowych cech człowieka	- przedstawia podstawowe pojęcia genetyki (fenotyp, genotyp, gen, allel)	- przedstawia podstawowe pojęcia genetyki (homozygota, heterozygota, dominacja, recesywność) - wymienia cechy dominujące i recesywne	- przedstawia dziedziczenie jednogenowe - rozróżnia fenotyp od genotypu	- wyjaśnia różnicę między cechami dominującymi a recesywnymi - wyjaśnia zasady dziedziczenia jednogenowego	- rozwiązuje krzyżówki genetyczne (jednogenowe)
7.	Dziedziczenie grup krwi u człowieka	- wymienia fenotypy osób z czynnikiem Rh i danymi grupami krwi układu AB0	- przedstawia genotypy osób z czynnikiem Rh - przedstawia genotypy osób z daną grupą krwi układu AB0	- przedstawia dziedziczenie czynnika Rh i grup krwi	- wyjaśnia dziedziczenie czynnika Rh u człowieka - wyjaśnia dziedziczenie grup krwi u człowieka	- rozwiązuje krzyżówki genetyczne
8.	Dziedziczenie płci u człowieka	- podaje nazwy chromosomów (autosomalne i płci)	- rozróżnia chromosomy autosomalne i płci	- przedstawia genotypy kobiety i mężczyzny	- przedstawia dziedziczenie płci u człowieka	- rozwiązuje krzyżówki genetyczne
9.	Rola mutacji genetycznej	- określa, czym jest mutacja	- rozróżnia rodzaje mutacji - podaje czynniki mutagenne jako możliwą przyczynę mutacji	- wymienia możliwe przyczyny występowania mutacji (mutacje spontaniczne i wywołane przez	- podaje przykłady chorób genetycznych człowieka warunkowanych mutacjami	- omawia skutki mutacji genowych i chromosomowych

				czynniki mutagenne)	(mukowiscydoza, zespół Downa) - wymienia skutki mutacji genowych i chromosomowych	
10.	Podsumowanie działu II	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu
III.	Ewolucja życia					
11.	ewolucja – teoria z wieloma dowodami	- wyjaśnia pojęcie ewolucji - wymienia dowody ewolucji	- rozróżnia typy ewolucji - wymienia przykłady narządów homologicznych i analogicznych	- przedstawia źródła wiedzy o przebiegu ewolucji - wymienia narządy szątkowe człowieka	- omawia dowody ewolucji - rozróżnia przykłady narządów homologicznych i analogicznych	- wyjaśnia rolę ewolucji w procesie powstawania i kształtowania się nowych gatunków
12.	Procesy ewolucji	- wymienia mechanizmy procesu ewolucji	- podaje przykłady doboru naturalnego i doboru sztucznego	- przedstawia mechanizmy procesu ewolucji	- wyjaśnia zależność między genetyką a ewolucjonizmem - przedstawia różnice między doborem naturalnym a doborem sztucznym	- wyjaśnia na przykładach, na czym polega dobór naturalny i dobór sztuczny

13.	Ewolucja człowieka	- wymienia przykłady małp człekokształtnych - podaje przykłady cech wspólnych małp człekokształtnych - wskazuje na rysunku lub schemacie różnice w budowie człowieka i szympansa	- wymienia minimum trzy różnice między człowiekiem a szympansem	- omawia cechy wspólne małp człekokształtnych	- charakteryzuje różnice między człowiekiem a szympansem)	- opisuje podobieństwa i różnice między człowiekiem a szympansem jako wynik procesów ewolucyjnych
14.	Podsumowanie działu III	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu
IV.	Oddziaływania w ekosystemie					
15.	Zależności pokarmowe w ekosystemie	- rozróżnia producentów, konsumentów, destruentów wybranego ekosystemu	- wyjaśnia, co to jest łańcuch pokarmowy, poziom troficzny oraz sieć pokarmowa	- konstruuje prosty łańcuch pokarmowy - uzasadnia rolę destruentów w procesie przetwarzania materii organicznej	- analizuje łańcuchy i sieci pokarmowe w wybranym ekosystemie, wskazując na obieg materii i przepływ energii - przedstawia rolę producentów, konsumentów i destruentów w obiegu materii w ekosystemie i przepływie energii przez ekosystem	- konstruuje łańcuchy pokarmowe oraz proste sieci pokarmowe na podstawie opisu - uzasadnia niezbędność każdego z elementów sieci troficznej w utrzymaniu równowagi ekosystemu
16.	Konkurencja i pasożytnictwo	- wyjaśnia, czym są pasożytnictwo oraz konkurencja	- wskazuje zasoby przyrody, o które konkurują przedstawiciele	- wymienia przykłady pasożytów wewnętrznych i	- opisuje skutki konkurencji między organizmami	- charakteryzuje adaptacje wybranych

			jednego gatunku między sobą i z innymi gatunkami	zewnętrznych	- opisuje skutki pasożytnictwa dla populacji poszczególnych gatunków	gatunków zwierząt i roślin do pasożytniczego trybu życia - porównuje oddziaływania antagonistyczne: konkurencję i pasożytnictwo
17.	Roślinożerność i drapieżnictwo	- wyjaśnia, czym są drapieżnictwo oraz roślinożerność	- podaje przykłady drapieżników i ich ofiar oraz roślin i zjadających je roślinożerców - opisuje przystosowania wybranych drapieżników do chwytania ofiar	- opisuje przystosowania obronne ofiar drapieżników - wymienia przykłady przystosowań roślin chroniących je przed zjadaniem przez roślinożerców	- opisuje na wybranym przykładzie adaptacje zwierząt do odżywiania się pokarmem roślinnym	- wyjaśnia znaczenie drapieżnictwa oraz pasożytnictwa w regulacji populacji ofiar oraz żywicieli w ekosystemach - porównuje oddziaływania antagonistyczne: drapieżnictwo oraz roślinożerność
18.	Oddziaływania nieantagonistyczne	- wymienia rodzaje oddziaływań	- porównuje oddziaływania	- podaje przykłady organizmów,	- na wybranych przykładach	- porównuje oddziaływania

		nieantagonistycznych (mutualizm, komensalizm)	nieantagonistyczne: mutualizm i komensalizm	między którymi zachodzą oddziaływania typu mutualizm oraz komensalizm	organizmów wyjaśnia oddziaływania nieantagonistyczne - na wybranych przykładzie wykazuje wzajemny, korzystny wpływ organizmów w mutualizmie	nieantagonistyczne: mutualizm i komensalizm
19.	Podsumowanie działu IV	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu
V	Struktura ekosystemu i jego ochrona					
20.	Budowa ekosystemu	- wyjaśnia pojęcie ekosystemu	- wymienia żywe elementy ekosystemu - wymienia nieżywione elementy ekosystemu	- wyjaśnia pojęcie siedliska - wyjaśnia pojęcie niszy ekologicznej	- omawia zależności między żywymi i nieżywymi elementami ekosystemu	- analizuje zakresy tolerancji organizmu na wybrane czynniki środowiska (temperatura, wilgotność)
21.	Populacja	- wyjaśnia pojęcie populacji - wymienia cechy populacji	- opisuje cechy populacji (liczebność, zagęszczenie, rozrodność,	- wymienia czynniki, od których zależy liczebność populacji	- analizuje piramidy wieku i określa przynależność do populacji	- wyjaśnia przyczynę typu rozmieszczenia (skupiskowe, równomierne,

			śmiertelność, struktura przestrzenna, struktura wiekowa, struktura płciowa)		ustabilizowanej, rozwijającej się bądź wymierającej	losowe) i podaje przykłady gatunków, które charakteryzują się danym typem rozmieszczenia
22.	Różnorodność biologiczna	- wyjaśnia pojęcie różnorodności biologicznej - wymienia poziomy różnorodności biologicznej	- wymienia korzyści wynikające z różnorodności biologicznej - przedstawia sposoby zwalczania zagrożeń wynikających z działań człowieka	- wymienia zagrożenia różnorodności biologicznej - wymienia przyczyny eliminowania organizmów przez człowieka	- analizuje wpływ człowieka na różnorodność biologiczną - przedstawia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego wynikające z działań człowieka, w tym z antropogenicznej zmiany klimatu	- wymienia sposoby zmniejszania różnorodności biologicznej przez człowieka - uzasadnia konieczność ochrony różnorodności biologicznej
23.	Zasoby przyrody i racjonalne gospodarowanie nimi	- wymienia odnawialne zasoby przyrody - wymienia nieodnawialne zasoby przyrody	- wyjaśnia ideę zrównoważonego rozwoju	- wymienia przykłady odnawiania się zasobów	- wymienia przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody	- omawia sposoby zmniejszania wpływu odpadów na środowisko - analizuje, co może zrobić, by racjonalnie korzystać z

						zasobów przyrody
24.	Ochrona przyrody	- wyjaśnia pojęcie ochrony przyrody - wymienia motywy ochrony przyrody	- wymienia formy ochrony przyrody w Polsce (parki narodowe, rezerваты przyrody, ochrona gatunkowa, pomniki przyrody)	- omawia formy ochrony obszarowej - omawia formy ochrony indywidualnej - omawia formy ochrony gatunkowej	- uzasadnia konieczność stosowania form ochrony przyrody dla zachowania gatunków i ekosystemów	- wyjaśnia znaczenie czynnej ochrony przyrody dla roślin i zwierząt
25.	Podsumowanie działu V	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu	Wszystkie wymagania z działu